BEC

Butlletí Epidemiològic de Catalunya

Volum XXVII
Juny 2006
Número 6

ISSN 0211-6340

6

Vigilància epidemiològica de la sida i dels nous diagnòstics d'infecció pel VIH a Catalunya. Situació fins al 31 de desembre de 2004*

Sumari

Vigilància epidemiològica de la sida i dels nous diagnòstics d'infecció pel VIH a Catalunya. Situació fins al 31 de desembre de 2004.

La sida a Catalunya és una malaltia de declaració obligatòria individualitzada des de 1987. Els criteris de definició de cas de sida s'ajusten a la definició que en fa el Centre Europeu per a la Vigilància Epidemiològica de la Sida (Informe trimestral 1993; 37: 23-28). Al BEC núm. 2 de 1994 (vol. XV), es recullen els canvis introduïts en la definició de cas l'any 1994. La codificació de la via de transmissió del virus es realitza seguint un criteri jeràrquic que dóna prioritat a la via parenteral, davant la via sexual, criteri que s'aplica si un malalt presenta dues o més vies de transmissió possibles.

Amb la introducció l'any 1996 del tractament antiretroviral de gran activitat (TARGA), es va produir un increment del temps entre el contagi i el desenvolupament de la sida, així com de la supervivència dels malalts. Aquesta situació va motivar que els registres de sida experimentessin una disminució en el nombre de nous casos i que, a més, es caracteritzessin per ser infeccions més antigues. Davant d'aquests fets i tenint en compte les recomanacions de l'Organització Mundial de la Salut (OMS) i dels Centers for Diseases Control and Prevention (CDC), molts països han incorporat la notificació de diagnòstic del VIH a la vigilància epidemiològica.

A Catalunya, la notificació de nous diagnòstics d'infecció pel VIH es realitza de manera voluntària des del gener de 2001, utilitzant el codi d'identificació personal (CIP) de la targeta sanitària del Servei Català de la Salut (SCS) com a identificador personal. Aquest identificador garanteix l'anonimat i detecta possibles duplicats.

La vigilància epidemiològica del VIH/sida té per objecte conèixer les característiques, l'evolució i la distribució geogràfica d'aquesta malaltia a Catalunya. El present informe inclou els casos de sida notificats al Registre de casos de sida des de l'inici de l'epidèmia a Catalunya l'any 1981 fins al juny de 2005, amb data de diagnòstic fins al 31 de desembre de 2004. Els resultats del sistema de notificació voluntària de nous diagnòstics d'infecció pel VIH corresponen als casos declarats entre gener de 2001 i juny de 2005, amb data de diagnòstic fins al 31 de desembre de 2004. Per a les dades dels últims anys, el nombre de casos s'ajusta considerant el retard en la notificació. Per a aquest ajust s'utilitza el model log-lineal de Poisson, que parteix de la hipòtesi d'estacionarietat de la distribució del retard respecte de la data del diagnòstic.

Casos de sida/VIH notificats

El nombre de casos de sida declarats amb data de diagnòstic des de l'any 1981 fins al 31 de desembre de 2004, residents a Catalunya, ha estat de 15.002. El 41,5% dels casos han estat declarats per centres de la Regió Sanitària Barcelona Ciutat (taula 1).
Des del diagnòstic del primer cas, el 1981, el nombre de casos declarats anualment ha augmentat progressivament fins arribar als 1.584 casos l'any 1994, coincidint amb l'expansió de la definició epidemiològica de cas de sida. A partir de l'any 1996 es produeix una reducció considerable en nombre de casos nous fins al 1998 a partir del qual la davallada és menor i més gradual (figura 1).

De tots els casos declarats, el 80,5% són homes i el 19,5% dones. La sida afecta sobretot la població amb una edat compresa entre 25 i 39 anys. La mitjana d'edat en el moment del diagnòstic s'ha anat incrementant progressivament, tant en homes com en

Generalitat de Catalunya
Departament de Salut

Travessera de les Corts, 131-159
08028 Barcelona
Telèfon: 93 227 29 00

Taula 1
Distribució de casos de sida per regió sanitària de residència (octubre 1981-desembre 2004)

Regió sanitària	Dones		Homes		Total	%
Barcelona Ciutat	1.211		5.017		6.228	41,5%
Barcelonès Nord i Maresme	365		1.503		1.868	12,5%
Centre	421		1.741		2.162	14,4%
Costa de Ponent	428		2.009		2.437	16,2%
Girona	189		708		897	6,0%
Lleida	103		396		499	3,3%
Tarragona	179		573		752	5,0%
Terres de l'Ebre	22		137		159	1,1%
Total	**2.918**	**19,5%**	**12.084**	**80,5%**	**15.002**	**100%**

dones. Durant el període 1981-1987, aquesta mitjana ha estat de 30,8 anys en els homes i de 24,9 en les dones. En el darrer període (1997-2004) la mitjana d'edat al diagnòstic ha estat significativament més elevada: 39,3 i 35,9 anys en homes i dones, respectivament. La figura 2 mostra la tendència de la mediana d'edat i dels percentils 25 i 75, per sexe i any de diagnòstic de la sida.

Pel que fa al sistema de notificació voluntària de nous diagnòstics d'infecció pel VIH, des del gener de 2001 fins al 31 de desembre de 2004 s'han notificat 2.500 diagnòstics nous. Del total de casos, el 76,2% són homes i la resta (23,8%) dones. Igual que en els casos de sida, la majoria dels diagnòstics d'infecció nous s'han declarat en persones entre els 25 i 39 anys. La mitjana d'edat entre els homes és de 38,5 anys i entre les dones de 34,9 anys.

Característiques dels casos de sida/VIH per grup de transmissió

És important tenir en compte que les dades procedents del Registre de casos de sida no reflecteixen la dinàmica actual de l'epidèmia pel VIH pel fet que són infeccions antigues (van ocórrer almenys 5 anys enrere). Aquesta situació queda reflectida en el patró diferent de transmissió del VIH, segons les dades del Registre de casos o el de nous diagnòstics (cal tenir en compte que aquest últim registre és voluntari i que no cobreix tota la població). Mentre que la via més probable de transmissió entre els casos de sida és per UDVP (56,9%) entre els nous diagnòstics d'infecció és heterosexual (46,1%). A la figura 3 es pot observar que, en comparar el patró de transmissió entre els casos de sida i els nous diagnòstics d'infecció, entre les dones, la via

Figura 1
Evolució anual de la incidència, prevalença i defuncions de la sida. Catalunya, 1981-2004

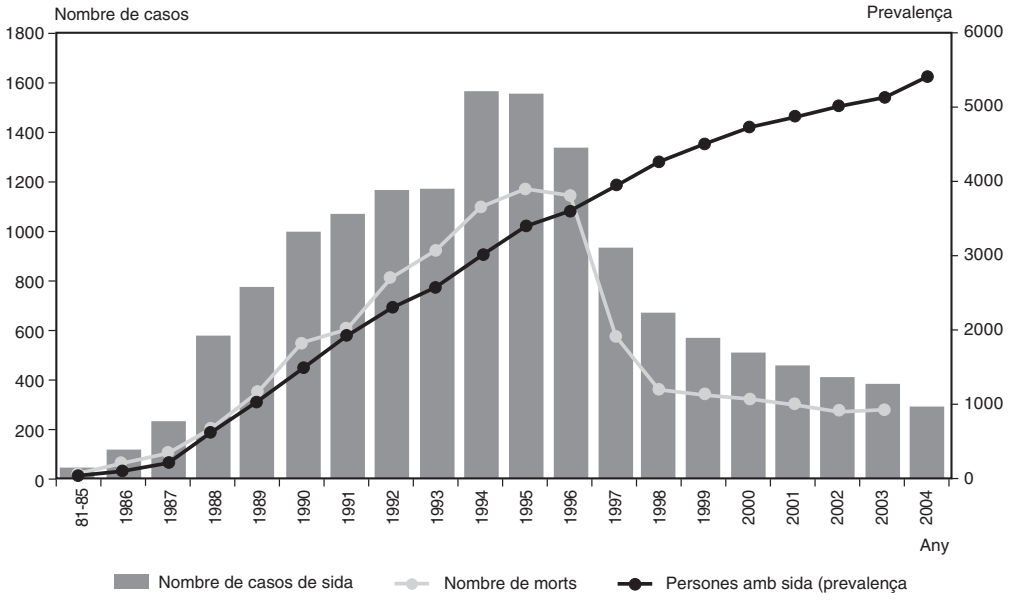

Figura 2
Evolució de la mitjana d'edat en el moment del diagnòstic i els percentils 25 i 75. Catalunya, 1986-2004

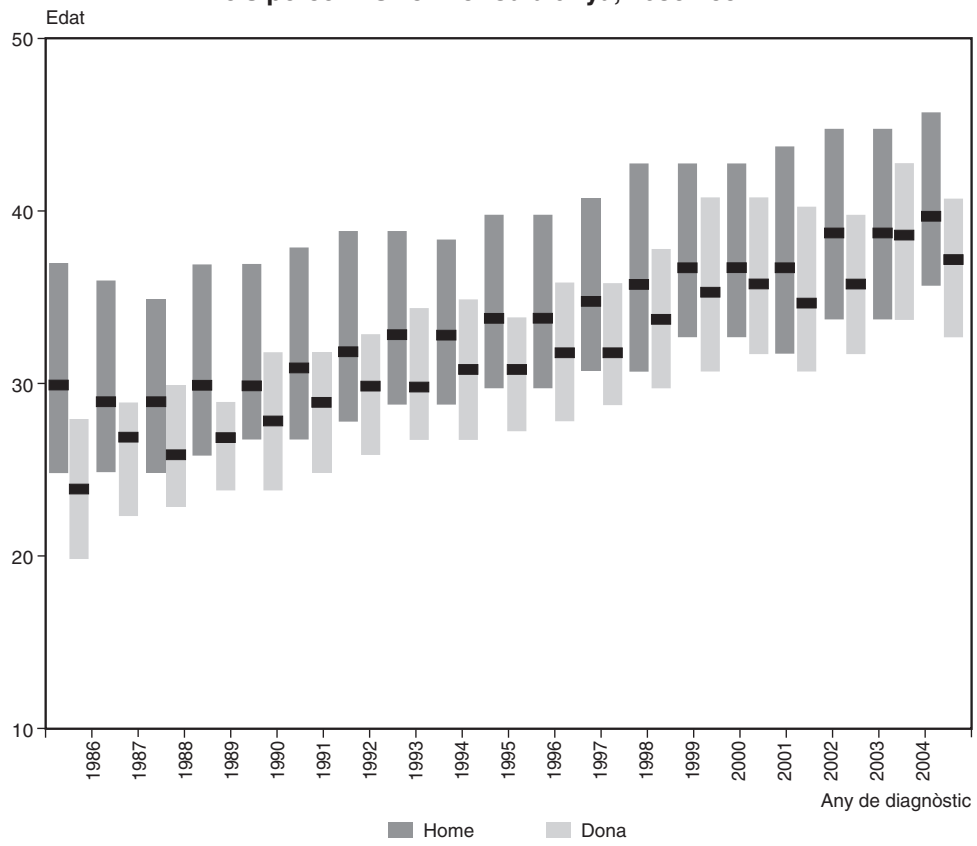

de transmissió més freqüent en els casos de sida és per UDVP (58,9%) mentre que, en els de nous diagnòstics, és l'heterosexual (77,1%). Pel que fa als homes, la principal via de transmissió entre els casos de sida és per UDVP (56,5%), mentre que entre els nous diagnòstics és homosexual (38%).

Figura 3
Distribució dels casos de sida i dels nous diagnòstics d'infecció pel VIH segons sexe i grup de transmissió*

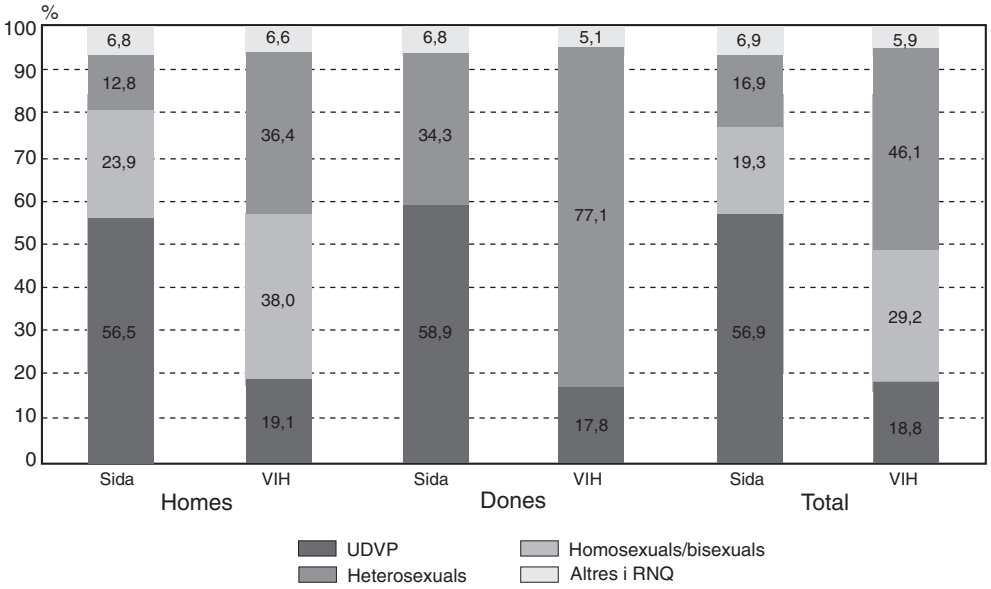

* Per als casos de sida és el període 1981-2004 mentre que per als nous diagnòstics d'infecció pel VIH és el període 2001-2004.

Taula 2
Distribució de les principals malalties inicials indicatives de sida dels casos residents a Catalunya per períodes (1981-2004)

Malaltia	1981-1987 Nombre	%	1988-1993 Nombre	%	1994- 2004 Nombre	%
Pneumònia per *P. Carinii*	105	26,2	1.260	21,6	1.647	18,8
Candidiasi esofàgica	87	21,7	743	12,7	835	9,5
Toxoplasmosi cerebral	45	11,2	518	8,9	545	6,2
Sarcoma de Kaposi	45	11,2	370	6,3	393	4,5
Limfomes	22	5,4	138	2,3	328	3,8
Infecció per CMV	19	4,7	122	2,1	178	2,0
Criptosporidiosi	18	4,5	137	2,4	115	1,3
Leucoencefalopatia multifocal progressiva	8	2,0	100	1,7	263	3,0
Tuberculosi extrapulmonar	–	–	1.223	21,0	1.255	14,3
Síndrome caquèctica	–	–	707	12,1	706	8,0
Encefalopatia pel VIH	–	–	131	2,2	213	2,4
Tuberculosi pulmonar	–	–	–	–	1.465	16,7
Pneumònia recurrent	–	–	–	–	246	2,8
Càncer invasiu de coll uterí	–	–	–	–	95	1,1
Altres	52	13,1	380	6,7	488	5,6
Total	**401**	**100,0**	**5.829**	**100,0**	**8.772**	**100,0**

L'evolució de la distribució dels casos de sida segons el grup de transmissió ha anat variant des de l'inici de l'epidèmia. El grup de transmissió d'UDVP va experimentar un augment relatiu fins als anys 1988-1989, en els quals representava un 64% dels casos, i una estabilització posterior al voltant del 60%. L'increment de l'any 1994 en aquest grup possiblement està motivat per l'efecte del canvi de definició de sida, per l'elevada freqüència de la tuberculosi pulmonar entre aquests malalts. Pel que fa a la transmissió homosexual, el percentatge s'ha mantingut relativament estable en els últims anys, al voltant del 20% dels casos diagnosticats fins a l'any 1995. En el període 1996-2002, aquest grup representava al voltant del 16% dels casos declarats, però en els dos darrers anys ha tornat a augmentar arribant al 22,7%, l'any 2004. El grup de transmissió heterosexual ha augmentat considerablement i ha passat del 4%, l'any 1988, al 35% dels casos declarats, l'any 2004. Entre les dones, l'increment de la transmissió heterosexual ha estat molt significatiu i ha assolit el seu punt màxim l'any 2002 amb un 56,8% dels casos. L'any 2004 el grup de transmissió heterosexual entre les dones ha representat el 51,4% (figura 4). A partir de l'any 2001, en el grup de transmissió no qualificat, s'observa una disminució del nombre de casos a causa del fet que, a partir d'aquest any, s'apliquen canvis en els criteris de classificació d'aquest grup de transmissió.

Característiques de les malalties indicatives dels casos de sida

A la taula 2 es presenten les malalties indicatives de sida, agrupades per períodes. Des del canvi de definició de sida l'any 1994, la tuberculosi (pulmonar o extrapulmonar) és la malaltia indicativa de la sida més freqüent i representa un 31,0% dels casos diagnosticats en l'últim període. En segon lloc, cal destacar les pneumònies per *Pneumocystis carinii*, que representa el 18,8% del total de casos en el mateix període. Entre les dones, des de l'any 1994 s'han notificat 95 casos que s'han iniciat amb un càncer invasiu de cèrvix (5,2% de les dones).

Característiques dels casos de sida/VIH en immigrants

Malgrat que la proporció de casos de sida notificats en persones d'origen estranger representa globalment el 5,1 % de tots els casos, en els darrers anys s'observa un nombre creixent de casos entre persones d'aquests països. Fins l'any 1999, el nombre de casos de sida en immigrants s'ha mantingut relativament constant entre el 3 i el 5%. A partir d'aquest any, l'augment ha estat molt significatiu i l'any 2004 ha arribat al 20,6% dels casos (figura 5). Globalment, els països de procedència més freqüent són Argentina, Gàmbia i Marroc amb un 9,5%, 9,3% i 8,6%, respectivament. No obstant, l'any 2004, Equador ha estat el país de procedència més freqüent (13,3%) entre els casos de sida en immigrants.

La mitjana d'edat entre immigrants ha estat sempre superior a la dels casos autòctons, excepte en el darrer període (1997-2004) en què s'ha situat en 36,1 anys i 33,8 en els homes i dones immigrants, respectivament, i en 39,7 anys i 36,1 en homes i dones autòctons.

La via de transmissió predominant és l'heterosexual en ambdós sexes. Al 2004, representa el 43,8% dels casos en els homes i el 66,7% en les dones. S'ha produït una disminució

Figura 4
Evolució percentual dels casos de sida per grup de transmissió i sexe. Catalunya, 1981-2004

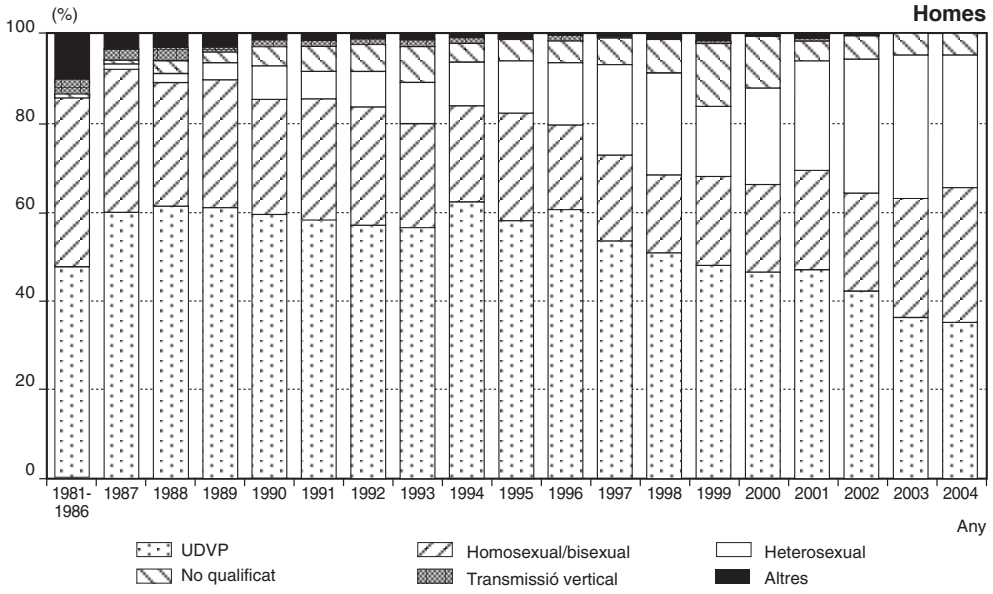

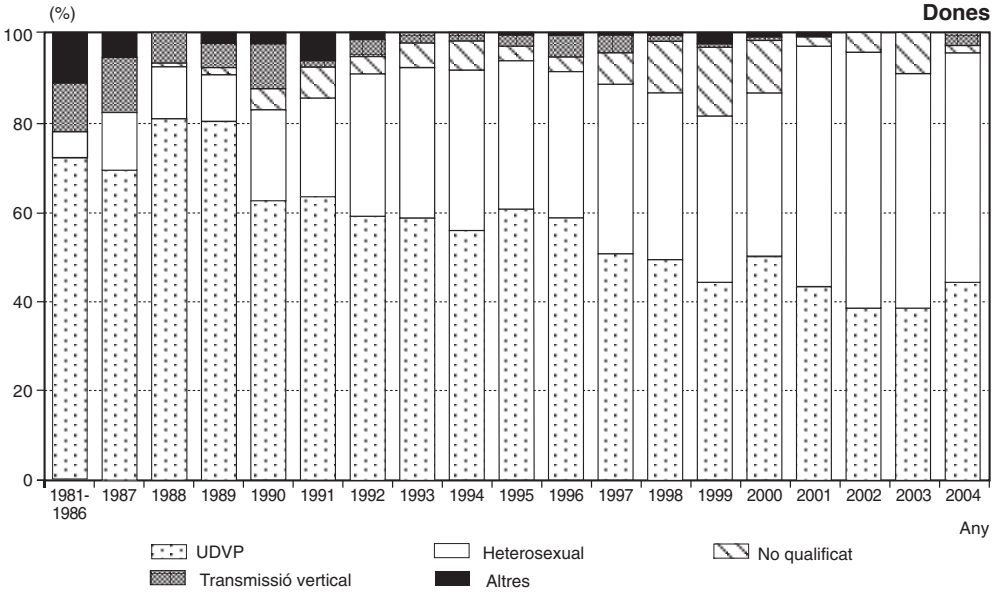

important en el percentatge de casos de sida en dones per via heterosexual (84,6% l'any 2003 vs. 66,7% l'any 2004) a expenses d'un augment en el percentatge de casos d'UDVP (0% l'any 2003 *vs.* 33,3% l'any 2004).

La proporció d'immigrants entre els nous diagnòstics d'infecció a Catalunya és del 27,7%. D'aquests, el 40,4% procedeixen d'Amèrica Llatina, el 40,2% d'Àfrica i el 15,9% d'Europa (taula 3). Destaquen com a països d'origen més freqüents Equador, amb el 10,4% del total de casos, Colòmbia, amb el 6,8%, i Marroc, amb el 6,2%. Tant en homes com en dones, la via de transmissió principal ha estat la sexual. Entre els homes, les relacions heterosexuals han estat la via més probable de transmissió en el 49,6% dels casos i les relacions homosexuals en el 33,5%. Entre les dones, el percentatge d'infeccions per relacions heterosexuals és del 84,5%.

Característiques dels casos de sida pediàtrics

La sida pediàtrica ha experimentat una reducció dràstica des que l'any 1996 es va incorporar la profilaxi amb AZT en les embarassades infectades pel VIH. Dels 222 casos de sida en menors de 13 anys declarats fins al 31 de desembre de 2004 al Registre de casos de sida de Catalunya, la majoria s'han

Figura 5
Evolució dels casos de sida i dels nous diagnòstics d'infecció per VIH en població immigrant

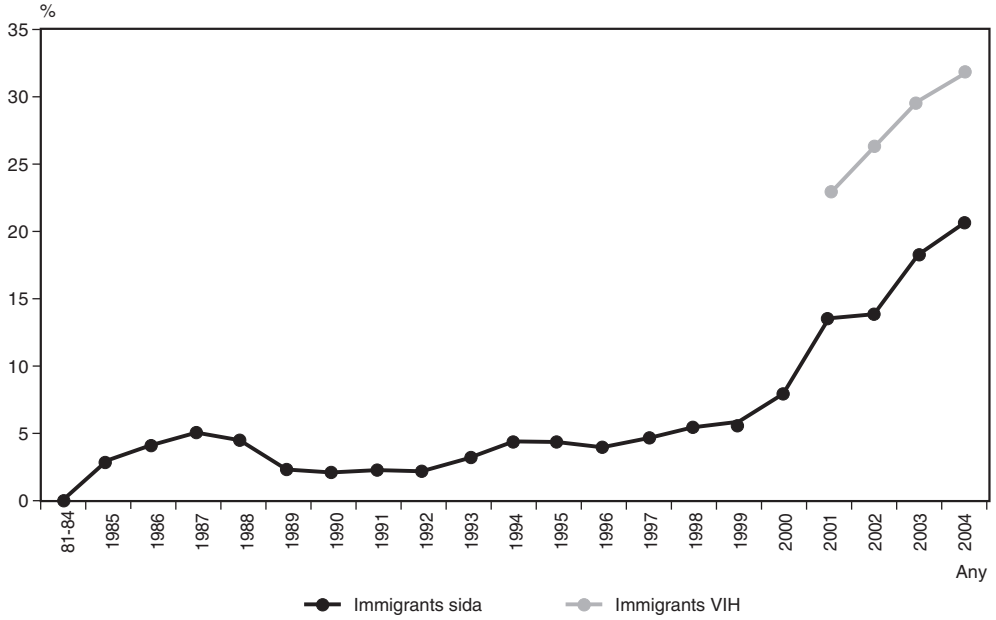

produït per transmissió vertical (99,9%). Durant els últims 4 anys s'han declarat 5 casos (2 casos l'any 2000, un al 2001 i un altre al 2004).

Mortalitat relacionada amb la sida

Fins a les acaballes del 2004, al Registre de casos de sida constaven 9.601 defuncions (el 64,0% dels casos de sida notificats). S'estima que el nombre de casos de sida vius en aquesta data era de 5.401 malalts (4.215 homes i 1.186 dones) (figura 1). La mortalitat en els pacient diagnosticats de sida va augmentar progressivament des de l'inici de l'epidèmia fins al 1995, tant en els homes com en les dones.

Així, la taxa de mortalitat global per sida va passar del 0,28 per 100.000 habitants, l'any

Figura 6
Evolució de la mortalitat per les principals causes de mort en homes entre els 20 i els 39 anys. Catalunya, 1983-2003

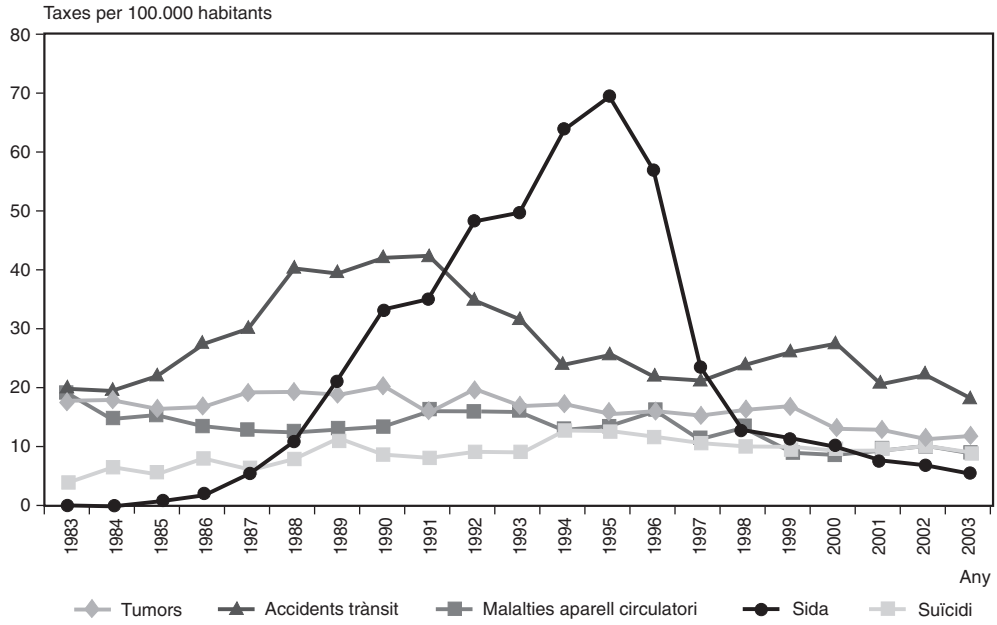

Figura 7
Evolució de la mortalitat per les principals causes de mort en dones entre els 20 i els 39 anys. Catalunya, 1983-2003

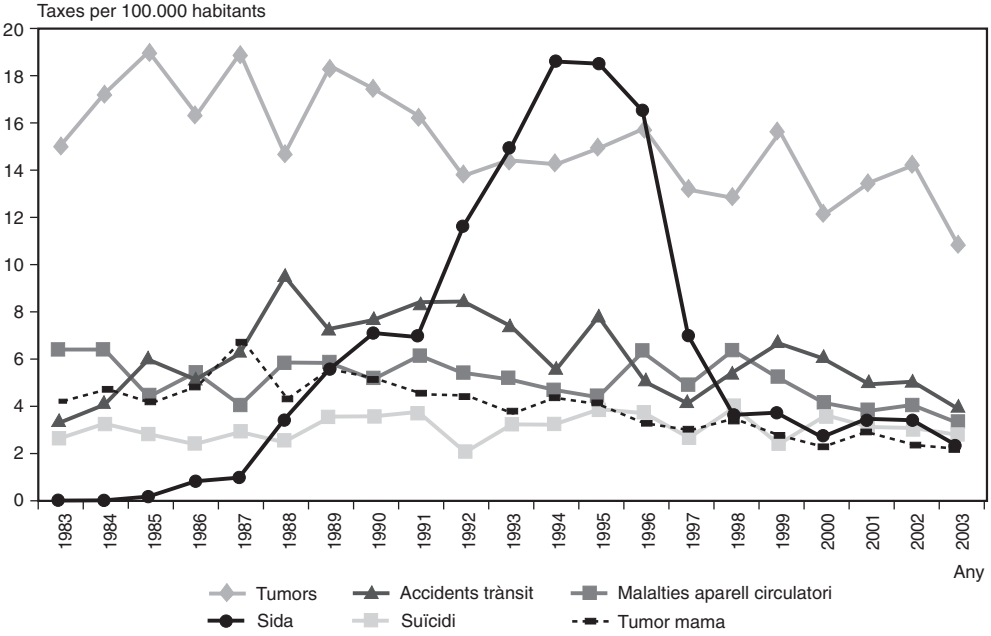

1985, al 8,2, l'any 1990, i al 17,7, l'any 1995. A partir de 1996, s'observa un descens marcat de les taxes de mortalitat per sida: el 1998 era de 4 morts per 100.000 habitants, una quarta part dels morts que hi va haver al 1995 per aquesta causa, i aquesta xifra es va mantenir durant els anys 1999 i 2000. En els darrers anys la taxa de mortalitat per sida continua disminuint. L'any 2002 va ser de 3,8 morts per 100.000 habitants i el 2003, de 3,1 (4,7 i 1,6 en homes i dones, respectivament).

Les figures 6 i 7 presenten l'evolució de les causes principals de mort a Catalunya en el grup d'edat de 20 a 39 anys, en homes i dones. En el període 1992-1997 per als homes i 1993-1996 per a les dones, la sida va ser la causa de mort més freqüent en les persones d'aquest grup d'edat. A partir de 1998, la taxa de mortalitat per sida en aquest grup d'edat cau fins a situar-se en 7,08 casos per 100.000 habitants en els homes i en 3,36 casos en les dones, l'any 2002.

Retard en el diagnòstic

Considerant com a diagnòstic tardà els casos en què el diagnòstic de sida es realitza en un període menor o igual a dotze mesos després del diagnòstic d'infecció, dels 15.002 casos declarats durant el període 1981-2004 es coneixen ambdues dates (diagnòstic d'infecció i sida) en 14.139 casos; d'aquests, el 48,6% (6.875 casos) presenta retard diagnòstic.

En el cas dels nous diagnòstics d'infecció, es considera retard diagnòstic quan el valor del recompte de limfòcits CD4 més proper al diagnòstic d'infecció és inferior a $200*10^6$/l. Dels 2.500 nous diagnòstics d'infecció declarats, en 2.069 casos hi consta informació sobre el recompte de limfòcits CD4 i d'aquests compleixen criteris de diagnòstic tardà el 43,4% dels casos.

Comentaris

Durant l'any 2004 i ajustant pel retard en la notificació, globalment s'han diagnosticat un 20,1% menys casos de sida que en el 2003 (una reducció del 26,9% en els homes). Es confirma, però, un increment del 13,3% de casos entre les dones.

La malaltia indicativa de sida més prevalent continua sent la tuberculosi, seguida per la pneumònia per *Pneumocystis carinii* i per la candidiasi esofàgica. El càncer invasiu de cèrvix ha representat el 5,2% dels casos de sida entre les dones en el període 1994-2004. Per això és molt important el cribratge del càncer de cèrvix en tota dona infectada pel VIH.

La proporció de casos de sida notificats en persones d'origen estranger s'ha incrementat notablement des de l'any 1999 i l'any 2004 representa el 20,6% de tots els casos. Pel que fa als diagnòstics d'infecció pel VIH, la població immigrant representa el 27,7% de tots els nous diagnòstics.

Tot i que el sistema de notificació voluntària de nous diagnòstics d'infecció per VIH no és universal, els resultats indiquen que les relacions sexuals (homosexuals i heterosexuals) són la causa més probable de les infeccions pel VIH (73,5%).

Per conèixer més exhaustivament les característiques de l'epidèmia del VIH/sida la informació proporcionada a través del Registre de casos de sida s'ha de completar amb la informació provinent d'altres fonts d'informació com pot ser el sistema de declaració voluntària del VIH.

Taula 3
País d'origen dels nous diagnòstics d'infecció pel VIH. Catalunya, 2001-2004

	Nombre	%
Estat espanyol	**1.807**	**72,3**
Altres països	**693**	**27,7**
Amèrica Llatina	280	40,4
Equador	72	
Colòmbia	47	
Àfrica	279	40,2
Marroc	43	
Gàmbia	36	
Europa	110	15,9
Rússia	22	
Portugal	17	
Altres	24	3,5

* Informe elaborat pel Centre d'Estudis Epidemiològics sobre la Sida de Catalunya (CEESCAT) del Departament de Salut.

BEC 6 Butlletí Epidemiològic de Catalunya

Consell de redacció: Àngela Domínguez, Rosa Gispert, Vicenç Martínez, Eduard Mata, Anna Puigdefàbregas, Neus Rams, Àngel Teixidó, Luís Urbiztondo.

Correcció de textos: Mercè Muñoz.

Coordinació del contingut temàtic i supervisió editorial: Maria Bueno.

Subscripcions: Direcció General de Salut Pública (Tel: 93 556 62 79).

www.gencat.net/salut/depsan/units/sanitat/html/ca/publicacions/spbec.htm

D. L. B- 9672-1980